

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Arturo Compte Sart (1933-2023)

Fig. 1. Arturo Compte Sart a Eivissa sobre l'any 2010 (arxiu familiar).

El 19 d'abril, a Madrid, ens va deixar una figura històrica de la Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB), n'Arturo Compte, faltant 3 dies per fer 90 anys.

Va ser soci des dels inicis, quan encara no estava formada la SHNB oficialment, i era una secció de la *Real Sociedad Española de Historia Natural* i va ser soci fundador de la SHNB el 1954, on va ser el primer Tresorer d'aquesta recent refundada Societat.

A la seu de la SHNB, abans de partir cap a Madrid el 1961, es va relacionar amb naturalistes de primer ordre a nivell de les Illes Balears, a pesar de la seva joventut. Així a l'acta del 4 de gener de 1951, on consta què es votà una nova junta, Arturo Compte fou elegit vicesecretari, sota la presidència de Guillem Colom, el secretari era Juan Cañigueral i la tesorera na Teresa Valls. A unes pàgines més endavant d'aquest primer fascicle del pre-Bolletí ja

apareix, a més de com a vicesecretari, com a Director del Museu, càrrec que l'any següent passà a mans d'Andreu Muntaner. Com a cuidador ja informa de les entrades i donacions a la Societat per part del Pare Joan Cañigueral Cid, Emilio Palmer i les donacions fetes per ell mateix. En les cròniques d'aquest mateix bolletí apareix una nota en la que se lamenta que el conservador (don Arturo Compte) no pugui cuidar-se i assistir a les reunions per bastant de temps per estar delicat del pit (una tuberculosi pulmonar que el va fer estar un any al llit, segons ens comenta la seva filla Diana Compte). Des d'aquestes línies també es diu "*Esperamos que no sea nada. Desde estas líneas le enviamos nuestro afectuoso saludo*".

Quan el 1954 es va fundà oficialment la SHNB (Pons i Vicens, 2006), va ser elegit tresorer, càrrec que va ocupar fins que el 1956 el va substituir en Josep Maria Palau (Vicens *et al.*, 2018). Aquells dos primers anys va ser president el paleontòleg Joan Bauzà.

El 1954 va col·laborar a la Primera Exposició de Ciències Naturals de Palma, que es va inaugurar el 14 d'abril a la sala d'actes de la *Caja de Pensiones para la Vejez y Ahorros*, amb la finalitat de donar a conèixer la SHNB a la societat mallorquina (Cuerda, 1955).

Entre el 1954 i 1956 va ser conservador del gabinet d'Història Natural de l'institut de segona ensenyança Ramon Llull, a Palma. Amb tota seguretat el fet de conèixer a Teresa Valls, també sòcia fundadora de la SHNB (Pons *et al.*, 2022) i professora de ciències naturals de l'Institut Ramon Llull, va ser transcendental perquè tengués accés al "museu" de l'Institut. Va ser redactor del bolletí número 5, el 1958, amb una junta de publicacions integrada per Rafel Genestar, Guillem Colom, Olvido Taix, Llorenç Garcies Font i Joan Bauzà. Aquest mateix any va ser secretari de la Societat, amb la presidència de Rafel Genestar (Vicens *et al.*, 2018).

Fig. 2. Distintes imatges d'Arturo Compte, la primera de l'any 1971, les dues darreres del seu lloc de treball al Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid al 2003, any de la seva jubilació als 70 anys, tot i que va continuar anant de forma regular (fotografies arxiu familiar).

Abans d'aparèixer el Bolletí número 1, va participar amb una sèrie de notes breus al pre-Bolletí, la majoria de les quals ja denotaven el seu interès per l'entomologia, encara que als transcurso de la trajectòria li ha dedicat atenció a diversos aspectes de les ciències naturals (taxonomia, ecologia, etologia, biogeografia, paleontologia, conservació de la natura, història de les ciències naturals, etc.) encara que va treballar especialment en la sistemàtica dels insectes i la protecció de la natura. Gran part dels seus treballs de recerca van estar dedicats a diverses famílies de coleòpters i a l'ordre Odonata (vivents i fòssils).

Als inicis, a part d'escriure notes sobre Balears al Bolletí, també va escriure a la revista *Graellsia* i a la revista *Ibérica*. Ja a Madrid, va continuar escrivint articles sobre les Balears al *Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural*, entre d'altres. Ja amb 80 anys

complits va voler tornar a contactat amb la Societat i novament se va associar, i va enviar distints articles al Bolletí de la Societat, en col.laboració amb Miquel Carreras, conservador del Museu de Ciències Naturals de Binisussà (Ferreries, Menorca), Museu que visità en distintes ocasions i del que fou un estret col.laborador.

A les Balears va obtenir dos premis. El 1960, el premi Bartomeu Darder Pericàs, premi de Ciències concedit per l'Ajuntament de Palma, pel treball "*Ensayo de Entomología y Parasitología Dendrológica Balear*", i el 1967 el premi Ateneu de Maó 1967 de Ciències Naturals, Joaquim Rodríguez Femenies, concedit per l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó, pel treball "*La fauna de Menorca y su origen (Síntesis de la fauna de Menorca, su naturaleza y un ensayo acerca de su origen)*", que va donar lloc a una publicació a la Revista de Menorca. Aquest treball és un complet catàleg de biodiversitat de tots els organismes animals coneguts de l'illa, amb moltes d'observacions personals i un complet llistat bibliogràfic. Aquest treball és una tasca ingent de lectura i recopilació bibliogràfica (comenta que s'han tengut en compte 876 títols específics sobre Balears i més de 2300 publicacions generals !!) i que dona lloc a l'elaboració d'un llistat amb localitats de 1687 tàxons, 33 d'ells endèmics, un veritable tractat de biogeografia de Menorca.

Al 1961 va ser becari del CSIC, adscrit al *Instituto de Edafología y Fisiología Vegetal* a Madrid. Allà va ser ajudant tècnic i el 1962 va passar a titulat tècnic (Compte, 2012). Va continuar la seva tasca com a investigador, el 1968, al *Instituto Español de Entomología*, per després, el 1984, passar al *Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid* fins a la seva jubilació (EM, 2012). Si feim un poc d'història, així el 1941, el *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* crea el *Instituto Español de Entomología* (IEE). El 1985 l'IEE desapareix com a institució independent en integrar-se al *Museo Nacional de Ciencias Naturales* (MNCN) i amb el procés de desmantellament de les sales d'exposicions de l'IEE.

Així doncs, l'IEE què es va iniciar amb una activa vocació divulgadora que, tot i això, es va anar diluint a través del temps, en part perquè els seus directius van enfocar els objectius del centre cap a altres àmbits i, en part a causa de la seva condició de museu dins d'un museu de més entitat. Però la vocació divulgadora del personal de l'IEE va continuar després de la seva desaparició el 1985. Un nou projecte expositiu de caràcter entomològic va ser desenvolupat per Arturo Compte, i presentat al llavors director del Museu, Emiliano Aguirre. Encara que després de la seva aprovació es van realitzar les làmines, fotografies i selecció d'exemplars, mai no es va arribar a exposar públicament perquè poc després va començar la remodelació arquitectònica del MNCN que va culminar el 1989 donant pas, aquesta vegada sí, a nous espais expositius (Peña de Camus i Martín, 2016). El mateix Arturo relata alguna història un tant kafkiana de les relacions entre aquestes entitats que compartien el mateix edifici (Compte, 2009).

N'Arturo una vegada instal·lat a Madrid, no va perdre el temps, paral·lelament a la seva feina al CSIC, es va matricular a la llicenciatura en Ciències Naturals a la Universidad Complutense de Madrid, el 1971.

La vida científica de l'entomòleg mallorquí a Madrid, va ser molt activa, publicant nombrosos articles a revistes, llibres, congressos, etc., realitzant conferències i fent molt d'informes relacionats amb la conservació d'espais naturals de tot l'estat espanyol. Va ser soci nombroses societats científiques (*Real Sociedad Española de Historia Natural, Sociedad Internacional de Odonatología, Asociación Española de Entomología, Sociedad Hispano-Luso-Americana de Lepidopterología, Sociedad Española de Paleontología* i

Asociación Española para el progreso de las Ciencias). A més de soci fundador de la SHNB, també ho va ser de dues societats més, la *Sociedad Española de Ecología y Biogeografía* (SEEB) i la *Asociación Europea de Coleopterología*. Va ser membre de diferents juntes directives de societats científiques, així va ser secretari adjunt (1974-1979) i vocal (1998-2001) de la *Real Sociedad Española de Historia Natural* i secretari de la SEEB (1979-1996). Va ser secretari-editor de les revistes entomològiques *Eos* i *Graellsia* (1980-1982) i membre de la junta de publicacions d'*Eos* (1982-1994) (Compte, 2012).

Fig. 3. Arturo Compte al camp, durant un viatge a Catalunya el 2007 (fotografia arxiu familiar).

Investigadors mallorquins, varen contactar amb ell per a consultar temes relacionats amb l'entomologia, així per exemple, Guillem Colom quan va escriure sobre temes biològics no va dubtar en fer-li consultes (Garcia, 2007).

A Martín (1994) es pot trobar una relació bibliogràfica dels treballs de Compte, encara que és només fins el 1990. Al termini d'aquest escrit relacionam les notes i escrits que va produir de les Illes Balears, així com la relació d'informes relacionats amb les Balears. Així i tot, tant a l'Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera com a l'Enciclopèdia de Mallorca apareix una petita biografia seva (EEIF; EM), i en breu, segur que apareixerà el viquipèdia.

Així, ens consta que va elaborar entre 1971 i 1981, quatre informes. Un seria un estat del medi ambient de les Illes Balears, a petició de la Diputació Provincial de Balears; un sobre la conservació de la natura a les Illes Balears, a petició del *Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares*; un per a la conservació des Grau (Menorca), a petició de la urbanitzadora de la zona; i un altre per a la preservació de l'illa de sa Dragonera, a petició de la societat que volia urbanitzar sa Dragonera (Compte, 2012).

Des de la SHNB, recordarem a n'Arturo Compte com un pioner dels naturalistes de les Illes Balears, molt meticulós als seus treballs, molt implicat en la conservació de la natura i que ha brillat al seu Madrid adoptiu, i com no, una peça clau i vital en la creació de la nostra Societat. Sempre t'estarem agraïts i sempre tindrà un lloc especial dins la història de la nostra entitat.

Damià Vicens i Guillem X. Pons

Referències

- Compte-Sart, A. i Carreras-Torrent, M.A. 2018. Sobre algunos coleópteros interesantes o nuevos para Baleares. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 61: 27-37.
- Compte Sart, A. 2009. El Instituto Español de Entomología y el Museo Nacional de Ciencias Naturales. In: J. Lobón-Cerviá i J. Morales (Comps). Notas para la historia reciente del Museo Nacional de Ciencias Naturales: 63-91. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid.
- Cuerda, J. 1955. Memoria de secretaría correspondiente a 1954. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 1: 5-6.
- Compte Sart, A. 2012. Arturo Compte Sart. Currículum abreviado. Document dipositat a la SHNB devers el 2012. Inèdit.
- EEIF. Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera. <http://www.eeif.es/index.asp>
- EM. Enciclopèdia de Mallorca. 1989-2005. Promomallorca, 25 volums.
- Garcia, Ll. 2007. Guillem Colom, entomòleg. Apunts sobre els inicis vocacionals d'un científic solleric de talla internacional i el paper dels insectes en la seva obra. I Jornades d'Estudis Locals a Sóller: Societat, Geografia, Medi Ambient i Territori, Història, Patrimoni i Art i Cultura Popular, 79-94.
- Martín, C. 1994. Bibliografía Entomológica de Autores Españoles (1758-1990). Museo Nacional de Ciencias Naturales, Consejo Superior de Investigaciones Científicas. 821 pp.
- Peña de Camus, S. i Martín, C. 2016. El Instituto Español de Entomología (1941-1985). Un museo dentro del Museo. *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. Secc. Aula, Museos y Colecciones*, 3: 63-75.
- Pons, G. X. i Vicens, D. 2004. La Societat d'Història Natural de les Balears (1954-2004): cinquanta anys de passió per la natura. IV Jornades del Medi Ambient de les Balears. SHNB, 247-249.
- Pons, G. X. i Vicens, D. 2006. Cinquanta anys d'estudi i divulgació de la natura de la Societat d'Història Natural de les Balears (1954-2004). Actes de la VIII trobada d'Història de la Ciència i de la Tècnica. (Barcelona, SCHCT) 379-389.
- Pons, G.X., March, J., Vicens, D., del Valle, L. i McMinn, M. 2022. Les pioneres de la Societat d'Història Natural de les Balears. VIII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears, 648-651.
- Vicens, D., Ginard, A., i Pons, G. X. 2018. Les primeres juntes directives de la Societat d'Història Natural de les Balears (1954-1967). VII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. *Soc. Hist. Nat. Balears*. 540-543.

Espècies dedicades

- Anthaxia bicolor comptei* Cobos, 1966 (Coleoptera). *Arquivos Museu Bocage*, 2ª sèrie, Tom 1, núm. 8: 128-129
- Eylais comptesarti* Lundblad, 1972 (Aracnida, Hidracari). *Entomologisk Tidskrift*, Tom 93: 113-122.
- Moedella comptei* Plaza, 1977 (Coleoptera). *Nouvelle Revue d'Entomologie*, Tom 7: 173-175.
- Acinipe comptei* Llorente, 1980. (Ortoptera). *Revista Eos*, 54: 136-143.

Tàxons descrits per Arturo Compte Sart ordenats cronològicament

- Chrysotoxum intermedius* var. *nigromarginata* Compte, 1955 (Diptera)
- Stizus tridens* subsp. *caesia* Compte, 1959 (Himenoptera)
- Guineagomphus* Compte, 1963 (Odonata, gènere nou)
- Guineagomphus perisi* Compte, 1963 (Odonata)
- Vesperus nigellus* Compte, 1963 (Coleoptera)
- Stenopterus ater* var. *xanthinus* Compte, 1963 (Coleoptera)
- Macromia martorelli* Compte, 1964 (Odonata)
- Gynacantha lieftincki* Compte, 1964 (Odonata)
- Diastatomma ortizi* Compte, 1964 (Odonata)
- Prodasineura perisi* Compte, 1964 (Odonata)
- Elattoneura josemorai* Compte, 1964 (Odonata)
- Nanophyes marmoratus* var. *variegatus* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Nanophyes marmoratus* var. *geminatus* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Nanophyes marmoratus* var. *espagnoli* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Nanophyes nitidulus* var. *sordidata* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Nanophyes nitidulus* var. *triguttatus* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Nanophyes nitidulus* var. *pluriguttata* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Corimalia quadrigirgata* var. *distincta* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Corimalia pallidula* var. *septemguttata* Compte, 1964 (Coleoptera)
- Hydraena ebusitana* Compte, 1966 (Coleoptera)
- Mordellistena ermischii* Compte, 1966 (Coleoptera)
- Erodium emondi* ssp. *laevis* forma *glabrofemorata* Compte, 1966 (Coleoptera)
- Pseudorhinus impressicollis* ssp. *pitiusensis* Compte, 1966 (Coleoptera)
- Pseudagrion serrulatus* ssp. *martorelli* Compte, 1967 (Odonata)
- Chlorocypa muniensis* Compte, 1967 (Odonata)
- Heliaeschna raymondi* Compte, 1967 (Odonata)
- Phyllogomphus margaritae* Compte, 1967 (Odonata)
- Mordellistena columbretensis* Compte, 1969 (Odonata)
- Mordella legionensis* Plaza-Compte, 1981 (Coleoptera)
- Mordella gratiosa* Plaza-Compte, 1981 (Coleoptera)
- Mordellistena balearica* Compte, 1985 (Coleoptera)
- Trox cotodognanensis* Compte, 1985 (Coleoptera)

Rhizotrogus floritae Compte, 1985 (Coleoptera)
Cebrio elenacompteae Compte, 1988 (Coleoptera)
Potosia cuprea ssp. *ferrerriesensis* Compte i Carreras, 2013 (Coleoptera)
Lestes dianacompteae Compte, 2014 (Odonata)

Bibliografia ordenada cronològicament d'Arturo Compte sobre les Illes Balears

- Compte, A. 1949. Hallazgo de la *Cicindela melancholica* F. en Mallorca. *Graellsia*, 7: 25-26.
- Compte, A. 1951. Nueva plaga de los almendros. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 4 (març), pàgina 4.
- Compte, A. 1951. Cetáceos y pinnípedos del Mediterráneo. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 4 (abril), pàgina 4, i 2-3 (maig) pàgina 3-4.
- Compte, A. 1951. Nuestro Museo. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 7-8 (juny-setembre). Pàgina 7-8.
- Compte, A. 1952. Nuevos insectos de la fauna balear. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 2 (octubre). Pàgina 2.
- Compte, A. 1952. La entomología balear. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 3-5 (deseembre). Pàgines 3-5.
- Compte, A. 1953. Algunos coleópteros de Palma y sus alrededores. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 15-20 (Fasc. 1).
- Compte, A. 1953. La entomología balear. *Ibérica*, 17: 63-67.
- Compte, A. 1954. Los insectos endémicos de las islas Baleares. *Ibérica*, 19: 230-233
- Compte, A. 1954. Las entomofaunas insulares. *Ibérica*, 19: 338-339.
- Compte, A. 1955. *Chrysotoxum intermedium* Meig. V. *nigromarginata* nov. var (Insectos dípteros, Syrphidae). *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 1: 21-24.
- Compte, A. 1955. La *Loxia curvirostra* var *Balearica* Hom no es endémica. *Boll. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 1: 82.
- Compte, A. 1955. *Chrysoroxutn inrermidium* Meig. var. *nigromarginara* nov. var. (Insectos, Dípteros). *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 1: 21-23.
- Compte, A. 1956. Aportaciones al conocimiento de la *Timarcha balearica* Gory. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 2: 37-40.
- Compte, A. 1956. Sobre la presencia de *Prodentia litura* (F.) y *Utetheisa pulchella* (L.), en Mallorca. (Insectos. Lepidópteros). *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 2: 41-47.
- Compte, A. 1958. Una captura de *Nyctinomus taeniotis* (Rafsqe.), en Mallorca *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 4: 7-12
- Compte, A. 1958. Los tabánidos de Mallorca. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 4: 13-22.
- Compte, A. 1958. Los sírfidos de las Islas Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 4: 25.
- Compte, A. 1959. Sobre los esfécidos de Mallorca. *Graellsia*, 17: 129-140.
- Compte, A. 1960. Biografía de la *Selysiothermis nigra* V. d. L. (Odonatos). *Graellsia* 18: 73-115.
- Compte, A. 1962. Un Odonato nuevo para España, *Brachythemis leucosticta* Burm. *Vie Milieu*, 13: 604-607.
- Compte, A. 1963. Los Cerambycidae de las Islas Baleares (Insecta, Coleoptera). *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. (Biología)*, 61: 175-207.

- Compte, A. 1963. Los Oedeméridos de las Islas Baleares (Col.). *Graellsia*, 20: 83-109.
- Mingo, E. i Compte-Sart, A. 1963. Los Scolioidea de Baleares (Himenoptera). *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. Actas*, 61: 323-350.
- Compte, A. 1963. Revisión de los Odonatos de Baleares. *Publ. Inst. Biol. Apl. Barcelona*, 35: 33-81.
- Mingo, E. i Compte, A. 1963. Los *Scolio* idea de Baleares (Hymenoptera). *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. (Biología)*, 61: 69-96.
- Compte-Sart, A. 1966. Resultados de una expedición zoológica a las islas Pitiusas 1. Vertebrados. *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat.. Actas*, 64: 263-294.
- Compte-Sart, A. 1966. Resultados de una expedición zoológica a las islas Pitiusas 2. Coleópteros. *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat.. Actas*, 64: 453-489.
- Compte, A. 1967. Resultados de una expedición zoológica a las islas Pitiusas. III. Neurópteros y Odonatos. *Graellsia*, 23: 127-142.
- Compte, A. 1968. La fauna de Menorca y su origen. Síntesis de la fauna de Menorca, su naturaleza, y un ensayo acerca de su origen. *Revista de Menorca*, número extraordinario. Mahón. 212 pp.
- Compte, A. 1971. Sobre la cita de *Cryptocephalus curvilinea* Ol., 1808, de Mallorca (Col. Chrysomelidae). *Graellsia*, 27: 43-53.
- Compte, A. 1978. Los Mántidos de España. *Periplo*, 23: 24-35.
- Compte, A. inédit. Comunidades animales de la isla Dragonera (islas Baleares).
- Plaza Infante, E. i Compte Sart, A. 1979-1980. Contribución al conocimiento de los Mordellidae de España. El género *Mordella* L., 1758 (Coleópteros). *Eos*, 55-56: 195-214.
- Compte, A. 1985. Mordellidae de las Islas Baleares (Coleopteros). *Bolm, Soc. Port. Ent. (supl.)*, 1(3): 57-66.
- Compte, A. 1988. Biogeografía de las especies españolas del género *Ischnura* Charp., 1840 (Odonatas). Actas III Congreso Ibérico de Entomología, Granada , 149-156.
- Compte, A. i Carreras, M.A. 2013. Una nueva especie de coleóptero para Menorca, *Potosia cuprea* (Fabricius, 1775) y descripción de *Potosia cuprea ferreriesensis* nov. ssp. (Scarabeidae, Cetoniinae). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 56: 59-73.
- Compte, A. i Carreras, M.A., 2016. Contribución al conocimiento del *Cerambyx cerdo* L., 1758, en Menorca (Coleoptera, Cerambycidae). *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. (Biología)*, 110: 85-91.
- Compte-Sart, A. i Carreras-Torrent, M.A. 2018. Sobre algunos coleópteros interesantes o nuevos para Baleares. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 61: 27-37.